

Camps de Santes Creus

COMARCA:	Alt Camp
SUPERFÍCIE:	4.597 ha
MUNICIPIS:	Sud del Pont d'Armentera, oest d'Aiguamúrcia, est de Vila-rodonà i nord de Montferri

Trets distintius

- Paisatge de petites planes i terrasses fluvials modelades en materials tendres del Miocè i el Quaternari.
- El riu Gaià travessa els Camps de Santes Creus de nord a sud i constitueix l'eix vertebrador del territori.
- A les ribes del Gaià s'hi troben fragments de la vegetació de ribera en bon estat de conservació. Un bon exemple en són les alberedes de Santes Creus, incloses en el PEIN.
- El conreu de la vinya ocupa més de la meitat de la superfície total dels Camps de Santes Creus.
- En el Pont d'Armentera la vegetació espontània té una major presència, sobretot en forma de pinedes de pi blanc i brolles mediterrànies de caràcter calcícol.
- El paisatge presenta una certa diferenciació interna entre els sectors sud, articulats pel poble de Vila-rodonà i el sector nord sota la influència del Pont d'Armentera.
- El monestir de Santes Creus és un element significatiu del paisatge a causa dels valors culturals, religiosos, simbòlics i identitaris que posseeix.

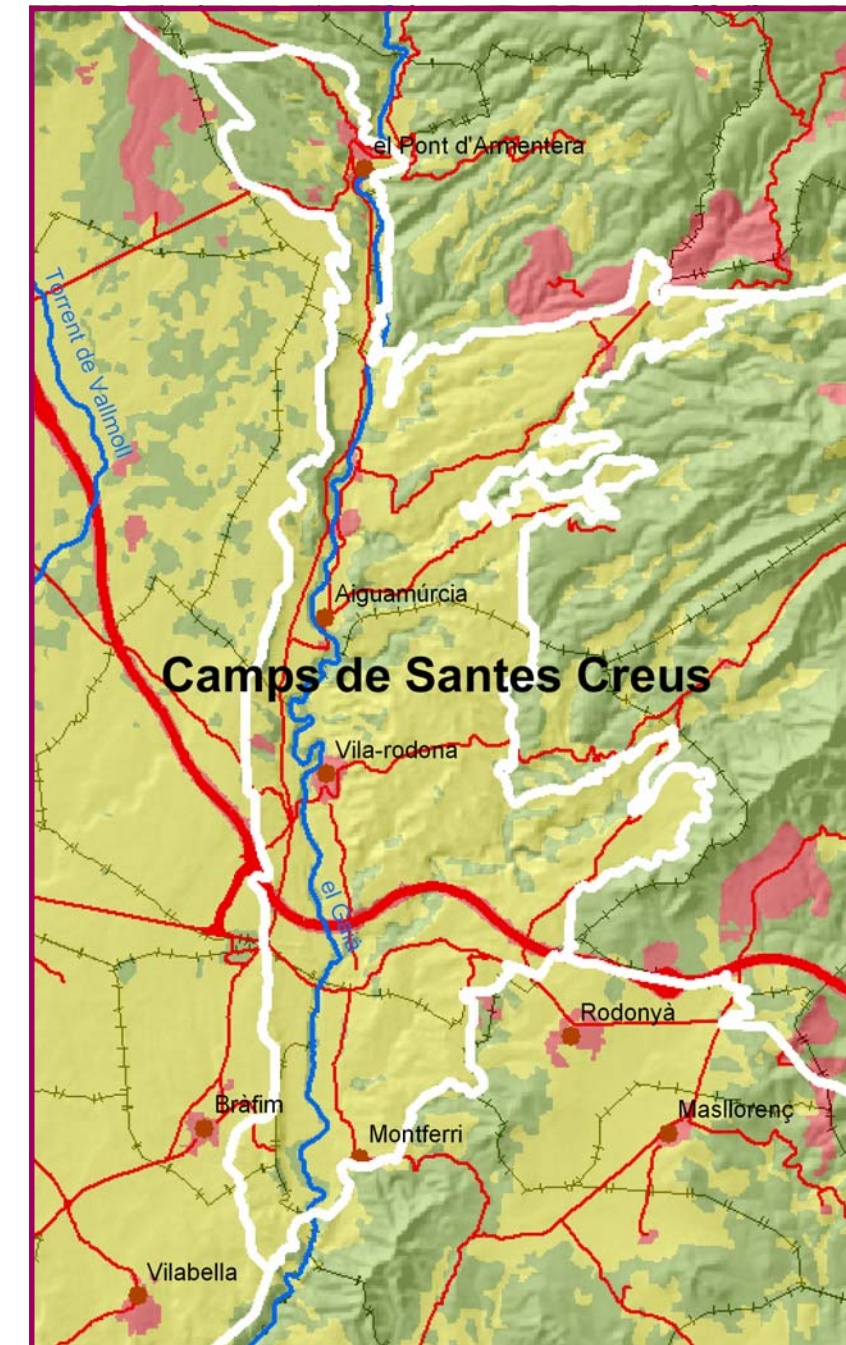

Figura 25.1. En els secans del nucli de les Pobles els camps d'ametllers fan costat a les vinyes, el conreu característic dels Camps de Santes Creus. Al fons s'albiren els relleus calcaris de l'Alt Gaià.

Elements naturals i humans que constitueixen el paisatge

Els Camps de Santes Creus s'estenen entre la Plana de l'Alt Camp i les muntanyes de l'Alt Gaià i el Montmell. Formen una faixa de terreny allargada i estreta, articulada al voltant del riu Gaià. De nord a sud, els Camps de Santes Creus s'estenen des del Pont d'Armentera, continuen per Aiguamúrcia, Vila-rodonà i arriben fins passat el poble de Montferri, on el Gaià pren contacte amb el Massís de Bonastre.

Figura 25.2. Al nord i a l'est del Pont d'Armentera la plana deixa pas a una fisiografia més accidentada que connecta amb els relleus de l'alt Gaià.

La transició entre la Plana de l'Alt Camp i el sector de muntanyes del Bloc de Gaià i el Montmell és gradual. L'horitzontalitat gairebé perfecta de la plana desapareix als Camps de Santes Creus. En primer lloc, el riu Gaià circula fortament encaixat en els conglomerats miocènics que rebleixen la plana en aquest sector. Més cap a l'est, els torrents que baixen del Montagut i del Montmell circulen també encaixats i individualitzen petites planes en els interfluvis: la plana dels Frares, les planes de les Pobles i les planes de les Destres. Unes planes que secularment s'han aprofitat per a l'agricultura i on s'hi han establert petits nuclis de població es transformen gradualment en uns relleus ondulats i feréstecs ja en l'enllaç amb les primeres estribacions del bloc de Gaià i del Montmell.

El rebliment sedimentari de la plana en aquest sector està format per materials sedimentaris del Miocè: conglomerats poc o gens consolidats amb una matriu argilosa que han donat lloc a planes conreables en els interfluvis, i a barrancs en els punts on s'hi han encaixat els torrents.

Els llits dels cursos d'aigua estan recoberts de graves, sorres i llims que pertanyen al Quaternari.

El riu Gaià salva un desnivell de 200 metres en dotze quilòmetres de recorregut, producte del basculament cap al sud que presenta la plana. Al nord, als voltants del Pont d'Armentera, l'altitud sobrepasa els 400 metres. En el sector central, a les immediacions del monestir de Santes Creus, ha baixat fins als 300 metres i a Montferri, a l'extrem sud, l'altitud és de 200 metres sobre el nivell del mar. Per l'esquerra del Gaià se l'hi afegeixen tot un conjunt de torrents procedents del Bloc de Gaià i el Montmell entre els que destaquen el torrent de Sales, el barranc de mas d'en Prat, que passa pel nucli de les Pobles, i el torrent de Rubió que s'uneix al Gaià a l'alçada del llogarret de la Plana del Molí.

La vegetació espontània té poca presència als Camps de Santes Creus donat el predomini dels usos del sòl agrícoles. Al nord del Pont d'Armentera, on la orografia és més irregular i els pendents més acusats hi ha una important presència de la vegetació de caràcter arbustiu, especialment brolles de romaní (*Rosmarinus officinalis*). En aquesta zona hi ha també altres tipus de vegetació, especialment algunes mostres de fenassars, prats de *Brachypodium phoenicoides*, i bosquines de pi blanc (*Pinus halepensis*). El pi blanc és precisament una de les espècies que gaudeixen d'una major presència al llarg dels Camps de Santes Creus, especialment al municipi d'Aiguamúrcia, on les pinedes són més madures que en altres punts on predominen plantacions molt joves.

Al llarg de la riba del riu Gaià hi ha alberedes i pollancredes amb vinca (*Vinca difformis*). A Santes Creus, aquests boscos humits situats a la riba del riu Gaià han merescut formar part del Pla d'espais d'interès natural, amb la denominació «Alberedes de Santes Creus». La presència de la vegetació de ribera no es circumscriu només al riu Gaià sinó que a les riberes dels torrents que se li afegeixen pel costat esquerre hi ha fragments de salzedes i també canyissars.

El paisatge dels Camps de Santes Creus és eminentment agrícola. Els camps de conreu ocupen més del 70% de la superfície disponible. Del total de l'àrea conreada, el 72% correspon a la vinya. Per tal de copsar la importància d'aquest tipus de cultiu, cal observar que els Camps de Santes Creus, amb 1,6% de la superfície total del Camp de Tarragona, concentren el 10,4% del conreu de la vinya. La vinya s'estén especialment per les planes de les zones centre i sud: plana de les Pobles, plana dels Frares, plana de les Destres, planes dels Ponts. La vinya es conrea també en alguns casos en espais amb més pendent, que han estat acondicionats per al conreu mitjançant la construcció de feixes. El paisatge vitivinícola continua present a la Plana de l'Alt Camp a través dels municipis veïns de Nulles, Vilabella i Vallmoll.

A més de la vinya hi ha també altres tipus de conreus, però que ocupen superfícies poc rellevants. A la zona sud, al voltant de Montferri hi ha alguns camps d'avellaners i oliveres, i algunes zones de conreus herbacis prop de Vila-rodonà i del nucli de Santes Creus.

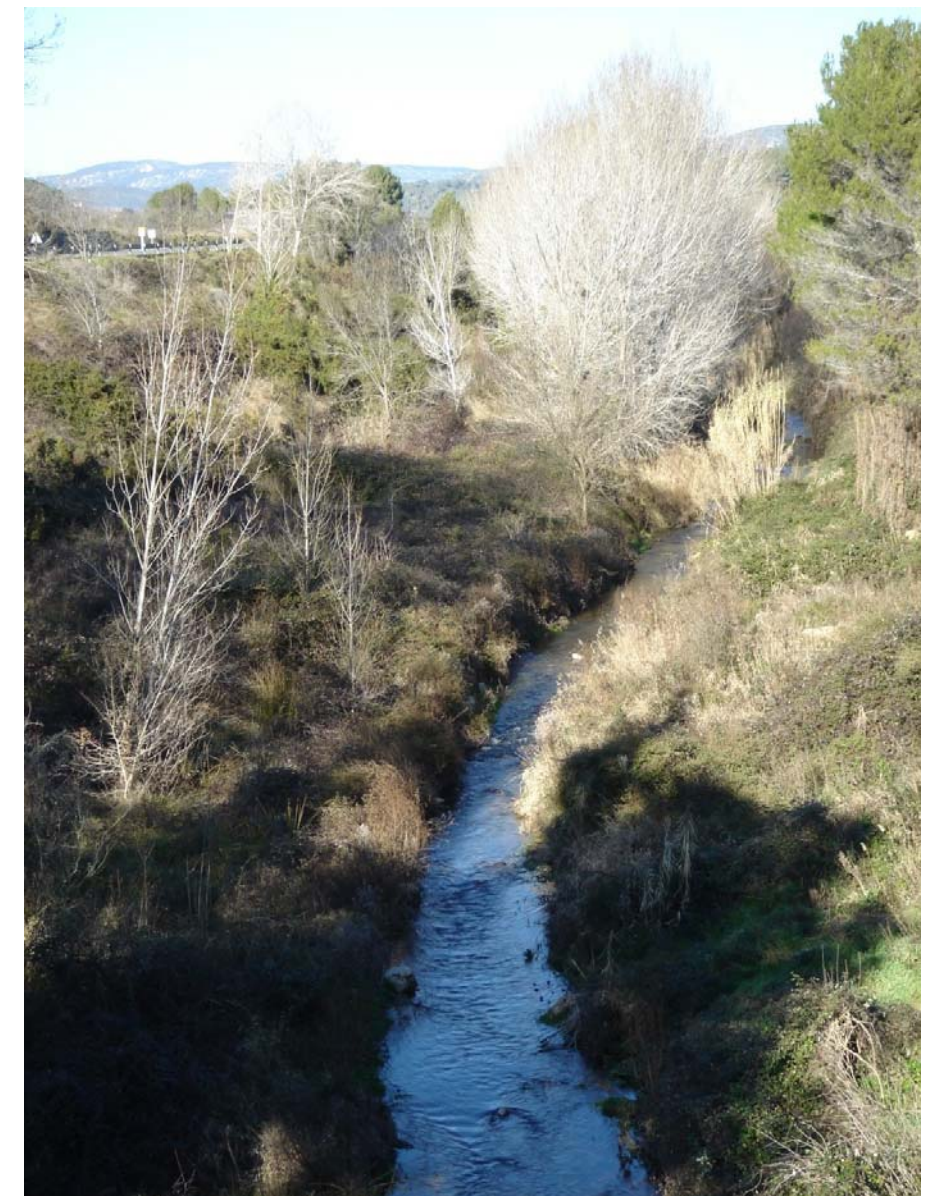

Figura 25.3. Vegetació de ribera al voltant del Monestir de Poblet. El riu Gaià recorre la unitat de nord a sud i permet la presència de fragments de comunitats de ribera. A l'alçada de Santes Creus aquestes comunitats formen part del PEIN «Alberedes de Santes Creus».

Evolució històrica del paisatge

Aquesta unitat de paisatge està condicionada en gran manera pel paisatge agrari, per tant, és l'evolució dels conreus el factor que ha decidit en major mesura els canvis que s'hi han produït. Aquest territori ha estat poblat des d'èpoques remotes. La presència humana es fa tangible en les restes de viles romanes que hi ha als termes d'Aiguamúrcia i de Vila-rodonà, en el columbari de Vila-rodonà, en l'aqüeducte romà del Gaià que s'iniciava a la resclosa del Molinot del Pont d'Armentera i travessava els municipis d'Aiguamúrcia i Vila-rodonà, en el seu camí cap a Tarragona. Per tant, és deduïble que una part de les terres planes fossin conreades des d'èpoques antigues. A finals del segle XII probablement ja estaven construïdes les sèquies de Vila-

rodona i de Montferri, i els monjos ja devien estar establerts a Santes Creus. Tot fa pensar que aquest territori estava en funcionament i que els pobles que vorejaven el Gaià tenien ja una activa vida pròpia.

D'estadística que ajudi a interpretar el paisatge no se'n troba fins al darrer terç del segle XVIII. Segons el cadastre de 1779, el 56% del territori del municipi de Vila-rodona estava conreat, amb un 19% dedicat al sembrat, un 21% a la vinya i un 13% a l'olivera. En l'espai no conreat, un 22% era ocupat pel bosc i també un 22% ho era pels erms.

Al cap de 89 anys, el 1868, el paisatge havia canviat extraordinàriament. La superfície de terres conreades havia augmentat considerablement fins arribar a un 82%, i la distribució dels conreus havia canviat molt les proporcions: un 3% era horta, un 16% sembrat, gairebé un 60% era vinya i una mica més d'un 3% oliveres. Les terres no conreades corresponien a un 1,9% de bosc, un 6,5% de garriga i un 9% d'erm. Segurament és el paisatge que s'entreveu en les fotografies publicades l'any 1880 en el llibre *Album pintoresch-monumental de Catalunya. Santes Creus*, un paisatge amb molt poc bosc i amb la vinya plantada fins i tot en terrenys de forta inclinació a la manera que hem conegut al Priorat. No se sap si va haver-hi explotacions forestals significatives, més enllà de satisfer les necessitats d'autoconsum per a fusta, embigats de les cases, llenya o carbó, però tot fa pensar que no. En tot cas la desforestació del segle XIX és el resultat de l'artigament per a plantar vinya.

La fil-loxera marcaria un punt d'inflexió determinant (després d'una expansió de la vinya degut als preus elevats del vi abans de l'any 1900) que comportaria l'abandonament de terres en els costers poc productius. En el període d'expansió de la vinya, entre 1853 i 1868, el trinomi bosc-garriga-erm havia passat d'ocupar un 26% fins al 17%, mentre que el bosc havia retrocedit del 8,2 al 1,9%.

Un conreu que durant el segle XX ha modificat el paisatge ha estat l'ametller, en expansió més o menys fins als anys 70 i en un continuat retrocés en els darrers anys.

L'any 1999 hi havia un paisatge lleugerament diferent de l'existent a principis del segle XX. El 15% era superfície no conreada, el bosc ocupava gairebé un 10%. Entre els conreus, la vinya assolía un 55%, el fruits secs un 17%, l'olivera més d'un 5%, els cereals gairebé un 5% i la fruita dolça una mica més d'un 1%. L'horta no arribava a l'1%. Segurament en els darrers anys aquests percentatges han variat, sobretot perquè la tendència ha estat plantar vinya i oliveres i arrencar ametllers i avellaners.

Una activitat que havia condicionat el bosc de ribera era la tala extensiva en zones concretes, o també l'aprofitament, sobretot dels àlbers (*Populus alba*) per a les bigues de les cases. Una altra activitat que havia limitat el creixement del bosc de ribera era el pastoreig freqüent al llit del riu. Per exemple, a Vila-rodona, quan

l'últim pastor va deixar aquesta activitat, a finals de segle XX, es va iniciar un procés de recuperació dels àlbers allà on, fins aleshores, tan sols hi havia herbassars i ermots.

La població va seguir un fort creixement durant el segle XVIII, duplicant o triplicant els seus efectius. Un creixement que durà bona part del segle XIX, fins que es va iniciar un retrocés a partir de l'arribada de la fil-loxera, a principis de la dècada del 1890 en els casos dels municipis d'Aiguamúrcia i Vila-rodona, i una mica abans en els del Pont d'Armentera i Montferri. Totes aquestes poblacions no han deturat el seu descens demogràfic fins al tombant de segle actual. Durant el segle XX s'ha perdut gairebé la meitat de la població.

Malgrat el descens demogràfic, tots els pobles, en major o menor mesura, han engrandit el seu espai urbà. El Pont d'Armentera tot i la seva complicada situació geogràfica ha anat expandint-se més enllà de l'arrodonida vila medieval, la part més important durant el segle XX. El cas de Santes Creus és més peculiar, per les transformacions iniciades a partir de l'exclaustració del 1835, iniciant-se el procés de conversió del conjunt monacal en poble. Tanmateix, no és pràcticament fins al segle XX quan es configura la part del poble situada fora del segon portal. Una ampliació del sòl urbà va configurar-se el anys 70 del segle XX amb la urbanització de la Plana del Molí, lleugerament separada, al sud del monestir. També aquests darrers anys s'ha urbanitzat un espai al nord de la població. El nucli urbà de Vila-rodona ha tingut diverses fases d'ampliació. La primera, que es produeix al segle XVIII degut al fort creixement demogràfic, provocà el creixement urbà fora muralles, primer pel sud i després al nord i cap a l'antic pont d'entrada. És a partir de 1925, amb el nou pont i la nova carretera d'entrada a la població, quan s'inicià el lent procés d'urbanització de la part sud de la població, a la partida dita Horta d'en Boada, que amb l'impuls actual aviat quedarà engolida del tot.

Organització actual del paisatge

El monestir de Santes Creus, junt amb el riu Gaià, articula un paisatge amb una forta identitat. Com ja s'ha esmentat, l'estructura del paisatge canvia al nord, on enllaça amb els relleus de l'Alt Gaià, i on el domini de la vegetació espontània és més acusat. Al sud presenta també algunes particularitats. Es tracta de la zona amb una major concentració de població i d'infraestructures, amb el pas de l'autopista AP-7 i la C-51. El fet que Vila-rodona estigui a poc més de 10 km de Valls és un element a tenir en compte en el futur de la part sud d'aquest territori. De la dinàmica de la capital de l'Alt Camp, així com de l'evolució del sector vitivinícola en dependrà el futur del paisatge.

El torrent de Rupit, afluent del Gaià en el tram nord del riu, trenca bona part d'aquest territori, convertint-lo en un espai solitari i feréstec. Els vessants inclinats de la part final s'han escalonat en terrasses de conreu.

Figura 25.4. Vila-rodona és el principal nucli de població de la unitat.

Prop del Pont d'Armentera es produeix una mixtura de terres conreades —vinya, ametllers i oliveres—, amb erms, bosc i garriga. Aquest poble ha crescut a partir del nucli medieval, cap als camins i posteriorment les carreteres de Valls a Igualada i a Tarragona, creant diversos tipus d'urbanització. Al seu entorn se situen un conjunt de petites hortes familiars que endrecen el territori.

Abans d'arribar al nucli de Santes Creus, a llevant, les terres de conreu s'obren en una faixa molt més àmplia, amb alguns entrants que s'endinsen més a l'est. La primera part és una continuïtat de terres que van ascendint fins a les Pobles, on comença a canviar la configuració de l'entorn, esdevenint més boscosa i més muntanyosa.

El tram fins a les Pobles, indret amb més població del municipi d'Aiguamúrcia, circula pel costat d'una de les branques del torrent de Rubió entre terres molt fèrtils. A l'altra banda del torrent de Rubió, a la part més arrecerada de la muntanya, s'inicien les terres de l'antiga parròquia de l'Albà, amb els llocs de les Destres i de Masbarrat inclosos. Una petita carretera ascendeix des d'Aiguamúrcia, petit poble voltat de vinyes planes, fins a l'Albà.

Al sud de Masbarrat s'inicia la part central dels Camps de Santes Creus. La part de llevant entre el terme d'Aiguamúrcia i Vila-rodona la constitueixen unes terres de conreu ondulades, sempre tancades a l'est per masses forestals arbrades. Són les Espalamoses, que continuen ja en terme de Vila-rodona amb els Auvellons. Són terres més altes que la vall central del Gaià, que en comunicar-hi crea petits aturonaments culminats per masses forestals.

Santes Creus és el lloc més singular d'aquesta àrea. L'esplendor del monestir cistercenc, la plaça de Sant Bernat, i l'albereda, el converteixen en el lloc més visitat i més apreciat de tot aquest espai.

Les alberedes al llarg d'aquest tram de riu són molt freqüents i marquen la línia del Gaià. Les petites planes allargassades al costat del Gaià al nord i al sud de Vila-rodona, són de regadiu. Vila-rodona, la població més gran del territori, està assentada sobre la plana fluvial, amb carrers costeruts que ascendeixen fins al seu castell.

En aquest territori hi són presents quatre carreteres. A la cruïlla dels municipis de Bràfim i Vila-rodona, fins al Pont d'Armentera, la carretera que ve de Tarragona és l'eix viari més important ja que travessa pràcticament tota la superfície de sud a nord. D'oest a est, i a la part sud, travessa els Camps de Santes Creus la carretera de Valls al Vendrell i l'AP-2 de Lleida a Barcelona. Des d'aquí i cap al sud hi ha la carretera que va cap a Montferri i cap a Salomó.

A la part sud-est del terme de Vila-rodona, unes llenques de terres conreades ascendeixen gairebé fins a tocar les estribacions del sud de la serra del Montmell. Aquest territori és aiguavessant del torrent de les Pinatelles que es converteix en el barranc de Pedrafita. Són terres ondulades, que acaben a llevant amb els plans de mas d'en Bosc i mas d'en Guerra. La vinya també domina aquestes terres. Dos trams de petites carreteres fan de via de comunicació.

La part sud està constituïda per terres que des dels plans de Rodonyà s'inclinen amb ondulacions cap a Montferri. La part baixa de Vilardida està ocupada per les planes més grans de tot el territori entorn del molí de Vilardida. La llenca de l'esquerra del Gaià la constitueixen terres inclinades, formant la mitja canya de la vall. Són terres també molt productives. A les dues bandes de riu a l'alçada de Montferri hi ha terres de regadiu.

Grans usos i cobertes del sòl:

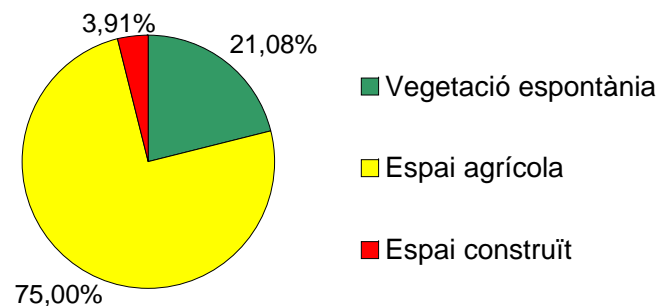

Figura 25.5. El monestir de Santes Creus és un element del paisatge de gran valor històric, cultural, religiós i identitari.

Expressió artística del paisatge

Pel que fa referència a la pintura, és important destacar dos artistes del territori. La pintora Vives Farré fa una pintura realista, sense gaires evolucions, molt detallista amb paisatges agraris de l'entorn, masies, o els nuclis de Vila-rodona i Santes Creus. Joan Cunillera és un pintor amb una obra molt diversa, evolutiva, que des de la seva residència a Santes Creus ha sabut interpretar les essències del paisatge jugant amb els colors i les formes dels arbres. També ha fet algunes aportacions relacionades amb Santes Creus, tot i que la seva pintura no consisteix en una descripció exacta de la realitat.

També es coneixen alguns gravats de Santes Creus, el més interessant dels quals és el que descriu una suposada acció bèl·lica durant la Guerra del Francès en el que es veu el monestir des del bosc de Sant Sebastià amb el vessant de ponent de la vall cobert amb un frondós bosc. Aquest bosc va desaparèixer a finals del segle XIX i s'ha recuperat al llarg del segle XX fins a l'actualitat.

Hi ha també edicions de postals de diversos indrets d'aquest territori. De Santes Creus hi ha moltes col·leccions de diferents èpoques: Luis Tasso, Fototipia Thomas, L. Roisin, Angel Toldrà Viazo, Gráficas Guilera, Raymond, etc. De les fotos del monestir i conjunt urbà de Santes Creus se'n poden trobar de la vegetació interna, de l'interior dels claustres, de l'evolució dels xiprers del cementiri dels monjos i de l'evolució de l'arbrat de la plaça de Sant Bernat. D'altres postals ofereixen vistes

dels entorns, per exemple de les vinyes que toquen a les parets de l'angle nord-est, l'albereda, el bosc de Sant Sebastià, els vessants laterals de la vall del Gaià, el mateix riu Gaià. En unes, que s'estima que són de finals de la dècada de 1960, es poden veure els conreus de l'entorn del nucli de Santes Creus, els camps de vinya, les parades d'horta i de planter de l'Hort Gran de Santes Creus, ara erm, i fins i tot els efectes d'un incendi a les derivacions muntanyoses de la part sud de Montagut.

De Vila-rodona en destaquen quatre col·leccions. La de A.T.V. (Edició R.B. «El Siglo») datada probablement el 1914, que dona perspectives d'espais propers al Gaià: la Farga amb les hortes, el bosc de ribera i els vessants de ponent desforestats de la vall del Gaià; el pont antic i el riu, l'antiga fàbrica de la Serra, amb les hortes contigües. Una altra de 1917, —Fototipia Thomas (Edició F. Gavaldá)— extraordinària perquè és feta el dia de la fira en la qual també és pot veure el riu i el pont vell i molts espais de l'entorn desforestats. Una de 1925 —Edicions Català. Exclusiva J. Solé— amb fotos de Pere Català Pic, reflecteix la inauguració del pont del Gaià, però també una vista general amb les vinyes ocupant turons amb inclinacions considerables, que ara estan poblats de masses forestals. Una altra, de finals de la dècada de 1950, ens mostra el límit sud del poble, amb un gran espai d'horta actualment inexistent.

Pel que fa a les guies, la més interessant per la seva antiguitat és *Àlbum pintoresch-monumental de Catalunya. Santes Creus* (Associació Catalanista d'Excursions Científiques. Barcelona, 1883), que descriu el viatge de Barcelona fins a Santes Creus i les combinacions que cal fer: de Vilardida a Santes Creus s'ha de fet per camí de carro. És molt interessant una de les fotografies de molta qualitat, de tot l'entorn, des del Gaià fins a les muntanyes, com també altres que detallen l'estat de l'albereda.

De Santes Creus se n'han editat molts llibres, centrats sobretot en el monestir. Per la seva antiguitat destaquen els de Teodor Creus (1884), els de Joaquim Guitert (1927), o els de l'historiador de Santes Creus per excel·lència, Eufemià Fort i Cogul (1936). L'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus porta molts anys publicant la seva miscel·lània anual. Joan Santamaria a *Visions de Catalunya* fa referència a Santes Creus. També ho fa Josep Pla a *Guia de Catalunya*.

El Centre d'Estudis del Gaià porta 13 números de *La Resclosa*, miscel·lània referida a temes d'història, però també de medi natural, d'agricultura, d'aquest territori. L'any 2000 van editar un llibre amb imatges antigues del territori del Gaià: *La vall del Gaià al primer terç del segle XX. Fotografies de Francesc Blasi i Vallespinosa*. Josep Santesmases ha publicat alguns articles a la premsa referits a aquest territori, alguns d'ells estan recollits al llibre *Riu Avall* (Valls, 2002). Per exemple: De l'arbrada de Santes Creus, El patrimoni de les masies, Indecències a la natura, L'aigua i el Pont d'Armentera, El tercer mes

d'hivern, La planificació del territori. Posteriorment n'ha publicat d'altres: El camí d'Aiguamúrcia, Els oms i l'albereda de Santes Creus, El paisatge un dret humà, El Gaià desembocarà al mar?, La verema, Ferrocarrils nous i idees centenàries.

Cal fer esment també d'algunes monografies d'alguns pobles. Del Pont d'Armentera: *El Pont d'Armentera* (Domènec Ribes i Mateu. Cossetània Edicions, 2002). De Vila-rodona, entre d'altres, *El segle XIX a Vila-rodona* (Josep Santesmases Ollé. Valls 1984). De Montferri, *Guia de Montferri* (Francesc Navarro i Ferré. Tarragona, 1983). D'altres publicacions interessants són: *Riberes de Gaià* (Francesc Blasi i Vallespinosa. Barcelona, 1931); *L'Alt Camp* (Joan Barril. Barcelona 1992); *A vol d'ocell* (Valls, 1999); *Els castells del Gaià* (Marina Miquel, Josep Santesmases, Dolors Saumell. Valls, 1999); *Alt Camp, Baix Penedès* (Ricard Serra. Mollerussa, 2005). Des del mes de gener de 2006 hi ha publicat el llibre *Santes Creus i les terres del Gaià. Proses pintades*, amb textos de Josep Santesmases i pintures de Joan Cunillera, que descriu diverses parts d'aquesta unitat.

Dinàmica actual del paisatge

En general, el paisatge dels Camps de Santes Creus no ha patit modificacions importants les darreres dècades, ja que el caràcter vinícola, que caracteritza la zona des del segle XVIII, es manté encara en bona mesura.

L'augment de la vegetació espontània, fenomen habitual producte de l'abandonament de les explotacions agrícoles menys productives, no ha tingut un pes específic gaire gran. Tot i això, es detecta una millora de les comunitats de ribera al llarg del riu Gaià, especialment en el tram entre Santes Creus i Vila-rodona i l'aparició de noves masses forestals especialment en els talussos.

Observat en detall s'aprecien alguns canvis en l'estructura i la forma d'algunes explotacions vitivinícoles, en funció del tipus de propietari i de les inversions en la millora dels conreus. En efecte, es pot fer una distinció genèrica entre les diferents transformacions segons siguin pagesos propietaris o parciers, que les han conreat històricament, o siguin inversors forans. Aquests últims, a vegades realitzen explanacions més agressives, unifiquen parcel·les a partir de la compra de petites àrees, fan escalonaments i explanacions en vessants inclinades, eliminen petites masses forestals, i, en determinats casos, eliminen barraques i masos.

Al nord del pont d'Armentera és on s'observa un abandonament més acusat de conreus, sobretot degut a la presència d'una topografia més complexa.

El nucli urbà que més ha crescut ha estat Vila-rodona i, en menor mesura, el Pont d'Armentera, sense que aquest creixement urbanístic hagi suposat, però, un gran augment de població.

En aquest terreny s'està trencant la dinàmica vigent fins ara, consistent en construir a partir d'iniciatives locals, la pròpia casa o pisos per part de constructors locals o petites empreses de la zona. Tot i algunes edificacions exagerades en alçada construïdes als anys 1970, el model era sobretot la casa unifamiliar, o pisos familiars, petits blocs de pisos, alguna casa aïllada amb jardí, etc., a partir de la compra dels solars als propietaris dels terrenys i obertura de carrers gestionada pel propi ajuntament. Aquesta forma permetia variabilitat constructiva i preus raonables dels solars. La dinàmica actual posa en mans de constructors foranes tot el procés d'urbanització i construcció de carrers i cases. D'aquesta manera, s'esdevé la introducció de models fins ara desconeguts, com cases aparellades, o blocs de pisos més grans, seguint models semblants als de qualsevol ciutat, urbanització, població del litoral, etc. És a dir, es produeix una homogenització del paisatge dels nuclis urbans. No hi ha models propis de cada poble.

Un altre fet que implica transformació paisatgística notable és la ubicació de diverses activitats, prop de l'encreuament entre les carreteres TP-2002 (entre Vila-rodona i el Pont d'Armentera) i la C-51 (entre Valls i el Vendrell), com són els polígons industrials de Vila-rodona i Bràfim-Alió, situats als límits d'aquest territori i les naus industrials del nucli de Vila-rodona.

Valors paisatgístics

Aquest territori, en general, destaca per l'harmonia i l'equilibri entre els conjunts urbans, l'espai agrari, les petites masses forestals que poblen els vessants laterals de la vall, el riu Gaià i els seus torrents, (poblats majoritàriament per bosc de ribera), el conjunt monumental de Santes Creus i els paisatges escènics que formen les serres de Brufaganya, d'Ancosa (amb els cims de Montagut i Formigosa), Morena, i la del Montmell.

Des del punt de vista dels **valors estètics i productius** destaquen els conreus, que són els que determinen la configuració paisatgística d'aquest sector, el valor més consistent, i que ocupen la major part dels Camps de Santes Creus. El paisatge agrari posa el marc més proper, el més visible des de les vies de comunicació que enllacen els pobles de la vall. La vinya ocupa la major part d'aquests conreus. Un dels valors genèrics dels espais de vinya és la configuració evolutiva del paisatge. Els cicles estacionals de la vinya determinen els colors del paisatge: verd tendre primaveral, verd intens estiuenc, grocs i grans

Figura 25.6. Extensa plana agrícola dedicada al conreu de la vinya situada a l'esquerra del riu Gaià, entre Vilardida i Montferri.

tardorals i el despullament hivernal que mostra la perfecta geometria dels ceps podats. Un altre conreu, ara en retrocés, l'ametller, té uns moments extraordinaris en l'època de la florida.

Un altre valor estètic el conformen els diversos fragments de bosc de ribera de l'espai central de la vall del Gaià, que també aporten variabilitat paisatgística al llarg de l'any. Com la vinya, els cicles estacionals van determinant el color de la línia serpentejant del Gaià. Els verds i els platejats de bona part de l'any acaben amb els plomalls de fulles grogues dels xops o pollancre a mitja tardor.

El riu Gaià i els seus torrents conformen un dels valors més significatius. En el conjunt general, es distingeix per la seva línia que travessa de nord a sud aquest territori, marcada sobretot pel bosc de ribera. Aquest espai és d'un valor estètic important però també té un gran **valor ecològic**, per l'aigua, pel bosc de ribera, per la fauna, i per la condició de corredor ecològic, que enllaça les terres més properes al mar amb l'espai muntanyós situat al nord.

Malgrat això, l'únic tram amb valor ecològic reconegut és l'Albereda de Santes Creus, inclòs en el Pla d'Espais d'Interès Natural per l'interès de salvaguardar una mostra prou representativa de la vegetació de ribera del migjorn català. Aquest espai pateix importants impactes a causa de la intensa freqüentació que visita l'àrea recreativa situada al cor d'aquest espai.

El Gaià, a més, també representa un valor productiu, per l'aportació d'aigua utilitzada per regar diversos conreus.

De la part nord del Pont d'Armentera n'hem de remarcar els valors del paisatge de fons que correspon a altres espais, alguns propers com ara el petit poble abandonat de Selmella i el seu castell, dalt del penya de roca, amb les feixes de marges d'antigues parcel·les petites de terres de conreu que ascendien per sota seu. D'aquest espai de cul de sac n'hem de valoritzar els sentiments de solitud, quietud i aïllament que s'hi respira, entre una mena d'aspror de les seves terres. El torrent de Rupit, que solca una part d'aquestes terres, baixa enfonsat en corbes continuades en un espai bell, despullat, sobri i feréstec. Un altre dels valors d'aquesta part és el bosc en territori pla, que no es dona gairebé enlloc més. De fet és una mena de continuïtat del bosc situat al sud del torrent de Rupit. La seva configuració és molt diferenciada dels altres torrents del Gaià.

Al Pont d'Armentera, extraordinàriament condicionat pel meandre que fa el riu i per la confluència del torrent de Rupit, conflueixen valors estètics entre la trama urbana, el riu Gaià, la zona de la font del Portalet, i l'entorn de bosc i de les petites hortes familiars que envolten el poble. Un dels **valors històrics** del Pont és la configuració gairebé circular de la seva vila closa medieval. Un altre valor són els elements que relacionen l'aigua del riu i l'antiga activitat industrial tèxtil. L'aigua és conduïda cap a l'interior de la població a través d'una sèquia, laborada inicialment a la mateixa roca, des de la resclosa de l'estret del Molinot. Posseeix també una mina, amb recs, conduccions, canals elevats i tubs que formen una complicada xarxa hidràulica que havia subministrat força motriu a les indústries. Una part d'aquestes fàbriques tèxtils estaven ubicades a l'interior del casc urbà, altres al barri de la Planeta, situat a la part esquerra del riu. Unes altres, més properes al riu, sembla que van rebre l'embat de l'aigua de Santa Tecla del 1874. Les seves restes, i les sèquies i les conduccions d'aigua perviuen com a símbol d'una singularitat pròpia i diferenciada del Pont d'Armentera en relació als pobles propers del Gaià, com un signe d'identitat històrica.

Les terres de regadiu posseeixen diferents valors. Valors agraris, valors estètics de configuració de micro paisatges, històrics per la seva antigor, per la complicada estructura de les sèquies, mines i conduccions elevades que salven l'orografia adversa i també **valors socials**, sobretot de les petites hortes familiars que històricament han proporcionat una base de l'alimentació als habitants del territori i han estat la distracció d'homes i dones grans, quan la vellesa els va apartar de les feines més feixugues. Les hortes del Pont d'Armentera, les de Vila-rodona i les de Montferri, són les més grans en extensió.

Cal fer particularitzacions de paisatges agraris. Un d'aquests paisatges el trobem al voltant de la carretera que de Santes Creus puja cap a les Pobles, paisatge amb el rerafons de les muntanyes de Rocaferrana, L'Albà, el Miracle i les configuracions de Montagut. Paisatge agrari

establert en parades de vinya que van baixant cap al torrent de Rubió. Terres vermelloses, productives, distintes de les dels voltants. Entre Santes Creus i les Pobles les masies habitades de cal Magre i mas Miquel posen un punt d'humanització explícita del territori, la concepció de terres de conreu situades a l'entorn del mas.

Un paisatge interessant des del punt de vista de **valors agraris** és el format per les terres de les Espalamoses situades entre els termes d'Aiguamúrcia i Vila-rodona són terres amb un especial encant, ondulades, no trencades per cap carretera, que crean una atmosfera de solitud domesticada, una harmònica configuració de multitud de petites i mitjanes parcel·les, condicionades per l'orografia més o menys suavitzada.

Figura 25.7. El santuari de la Mare de Déu de Montserrat, obra de l'arquitecte modernista Josep Maria Jujol, és un dels edificis més singulars que trobem als Camps de Santes Creus.

A l'entorn del torrent de les Pinatelles o torrent de Pedrafita podem definir un altre espai. Es tracta d'un territori bàsicament agrari, amb bosc a les fondalades del torrent menys domesticables, que va ascendint irregularment, fins arribar a les derivacions muntanyoses situades més al sud de la serra del Montmell. Un bon conjunt de masies articulava les terres de conreu en propietats situades al seu entorn. Aquestes masies constitueixen un patrimoni històric i arquitectònic que ha tingut diversa sort. Algunes estan en ruïnes, algunes hi viuen o són usades en funció de les terres de conreu i una bona part han derivat cap a primeres o segones residències alienes al treball agrícola. És un model d'assentament que prové de llevant, de les terres del Penedès. Cap a llevant, la serra del Montmell és el paisatge de fons, la línia de muntanyes que realça i tanca el paisatge agrari proper. Si bé la major part d'aquesta zona és molt ondulada i irregular, a llevant del torrent, cap al llogarret de mas d'en Bosc i el mas d'en Guerra, es conformen uns plans de vinya remarcables. L'altitud d'aquesta part fa que la visió cap a ponent sigui un valor intrínsec, perquè ens permet observar una de les millors vistes generals de la línia de muntanyes que delimita el Camp de Tarragona. És un paisatge obert, lluminós, d'horitzons amplis, poc freqüents en tot aquest territori.

El paisatge del fons de la suau vall del Gaià és ocupat per franges laterals de terres lleugerament inclinades o escalonades, que s'aboquen fins al riu, normalment enfonsat. És en aquest territori on està establerta la major part de la població. Sant Pere de Gaià és conegut des de l'any 980 si bé Santes Creus és la joia d'aquest territori. Ho és per la magnificència del conjunt arquitectònic monacal de l'ordre del Císter, per la part que esdevingué poble —la magnífica plaça de Sant Bernat—, i per l'espai natural que l'emmarca. Tot i no haver-hi retornat els monjos des de l'exclaustració de 1835, és evident que representa uns **valors religiosos**, continuats si més no amb el culte, com a parròquia, a l'església. Valors històrics vinculats a la Corona d'Aragó, per exemple, com a sepulcre reial de Pere el Gran i de Jaume II el Just, de l'almirall Roger de Llúria i d'altres personatges vinculats a la reialesa i a la noblesa. **Valors arquitectònics** que llueixen en tot el recinte: de l'època romànica inicial, a l'esplendor del gòtic que excel·leix per damunt de totes les altres èpoques, i també d'altres períodes posteriors amb mostres renaixentistes i barroques.

Santes Creus, a part dels valors històrics, religiosos, simbòlics, arquitectònics i artístics, té valors que estan relacionats intrínsecament amb l'aigua. El riu determina uns valors ecològics importants, configura el bosc de ribera d'arbres més vells i alts, d'un alt **valor natural** pel qual forma part d'un petit PEIN. Un valor afegit d'aquest espai són els manants d'aigua naixent que hi brollen i un discutit valor social com a àrea d'esbarjo i de menjades dominicals, enfrontat amb la seva preservació.

Vila-rodona conserva una part antiga, desenvolupada des de la protecció del castell. Elements arquitectònics industrials com ara l'antiga Farga,

restes de l'antic molí paperer i posterior fàbrica de la Serra; el columbari romà i el celler cooperatiu de Cèsar Martinell, símbol i valor arquitectònic, social i agrari.

A Montferri el paisatge es tanca amb la muntanya de la Tossa Grossa i prop del poble s'aixeca l'ermita de Montserrat, obra projectada per Josep M. Jujol i acabada fa pocs anys. Un espai que, a part dels valors relacionats amb l'arquitectura, cal afegir-hi els religiosos.

Principals rutes i punts d'observació i gaudi del paisatge

La carretera TP-2002 des del Pont d'Armentera fins a Vila-rodon, passant per Santes Creus, és l'itinerari motoritzat més destacable. Permet l'observació dels conreus, de la forma de la vall, del curs del riu Gaià que la parteix tot fent corbes, i de l'Albereda de Santes Creus. Des de la TP-2002, just enfront de Santes Creus, a l'altra banda del riu, hi ha un punt d'observació d'aquest nucli, així com dels camps de vinya que l'envolten.

Altres rutes interessants són les que connecten els Camps de Santes Creus, amb unitats veïnes, com és el cas de la ruta Vilardida a Tamarit (T-204 i T-202), que arriba fins a Altafulla al Baix Gaià.

Passa el mateix amb la ruta de Vila-rodon a Sant Jaume de Domenys (TV-2443 i TV-2442), que creua el Montmell, i arriba a la Plana del Baix Penedès.

Figura 25.8. Als voltants de Montferri s'observa la zona agrícola al voltant del riu Gaià.

Un altre tipus d'itineraris més concrets, permeten aprofundir més en les característiques del paisatge de la unitat, com són:

Al nord del Pont d'Armentera per la carretera TV-2141 fins a cal Tous es pot contemplar en primer terme el sector nord, així com gaudir d'una bona perspectiva de la resta d'aquest tram mitjà del riu Gaià. També permet contemplar els sectors meridionals de les unitats veïnes de l'Alt Gaià i el Montmell.

Des de la carretera C-37, a tocar del nucli del Pont d'Armentera, es pot gaudir d'una visió quasi completa de la situació del poble a l'entorn del Gaià, així com les restes de les antigues instal·lacions fabrils, i la zona de la Font del Portalet, amb el gorg del Salt.

Per gaudir de l'entorn de Santes Creus, es pot realitzar un circuit de circumval·lació pel nord. Ruta de pujada per un camí agrícola (que a més forma part del sender GR-7-2) fins al mas d'en Perers i les Pobles i tornada per la carretera TV-2441 fins a Santes Creus. Des d'aquest itinerari es poden observar les terres de conreu de la Plana dels Frares, de les Planes de les Pobles i les situades en la vessant del torrent de Rubió. Des de l'entorn de les escoles de les Pobles es pot gaudir de l'horitzó del nord i de ponent del sector.

Per poder contemplar el sector d'Aiguamúrcia i Vila-rodon, es pot seguir la carretera TV-2005, des d'Aiguamúrcia cap a les Destres i, desviant-se per un camí agrícola en direcció sud, arribar a la carretera TV-2443, prop de Vila-rodon. Continuant des de les Destres per la TV-2005 en direcció Masbarrat es poden observar els conreus del torrent de Rubió, amb les masies de mas Miquel, cal Magre i cal Rubió; el territori muntanyós de l'Albà i de Rocaferrana i la major part de l'arc de muntanyes que delimiten el Camp de Tarragona per aquest sector.

Un altre itinerari interessant és el que va de Vila-rodon a can Ferrer de la Cogullada (ja fora d'aquest espai) per la TV-2443, i tornant per la TV-2444 cap a la C-51 fins a Vilardida, passant per Pedrafita, mas d'en Bosc i mas d'en Guerra. De Vila-rodon es va ascendint fins al trencall del mas de la Magina, des d'on es pot gaudir d'una vista de la serra del Montmell. Es continua fins al trencall de la Pedra Alta, creuant conreus amb presència d'un gran nombre de masies. Des d'aquest encreuament es va descendint cap al mas de Pedrafita creuant el torrent del mateix nom, per arribar als plans de mas d'en Bosc i de mas d'en Guerra. Aquest és un punt immillorable per veure tot l'arc del Camp de Tarragona.

Un recorregut interessant per fer a peu és el que va des d'Aiguamúrcia a Vilardida. Es va resseguint el riu Gaià més o menys per on passava l'antic camí carreter, i permet observar la configuració del llit del riu, de la seva vegetació, i d'algun gorg. Aquest recorregut també permet observar les hortes situades vora el riu: l'horta Amunt, l'horta de la Farga i l'horta de la Racó. S'entra a Vila-rodon pel portal d'en Parera, es

baixa per l'eix de la vila medieval, i se'n surt pel primer eixample i el carrer de les Hortes. En sortir del poble es pot arribar al Columbari i observar l'albereda.

També s'han de destacar els GR-175 i GR-172 que circulen pel nord de la unitat, connectant-se entre ells en el poble de Santes Creus.

Riscos i impactes

En general, el paisatge dels Camps de Santes Creus està sotmès a pocs impactes paisatgístics rellevants. Un dels més importants és el traçat de l'autopista AP-2, que creua al sud de Vila-rodon, on es localitza un nus viari on coincideixen la sortida de l'autopista, la carretera local de Tarragona al Pont d'Armentera i la comarcal que uneix el Vendrell amb Valls.

A la part nord del Pont d'Armentera, sota els penys de Selmella, territori despoblat, isolat, i preàmbul del PEIN de Saburella, cal considerar el risc d'incendi forestal. En la història recent aquest entorn n'ha sofert diversos d'importants. Per altra banda, en aquests darrers anys també s'han fet, amb un cert desordre, algunes explicacions per a tornar a conrear les terres.

El risc d'incendis forestals, tot i ser evident, està limitat als talussos que conformen els torrents que desemboquen al Gaià.

Donat que la major part dels terrenys està ocupada per conreus, els possibles riscos de deteriorament del paisatge vindran donats per l'evolució del sector agrari en general i del sector del vi en particular. La millor garantia de conservació seria la continuïtat del sistema d'explotació actual basat en les explotacions familiars agràries o petites empreses del propi territori. Però perquè això sigui possible caldria una rendibilitat adequada. Quan es produeixen inversions de capital de fora del sector amb compra de terres, o d'empreses agràries grans, a vegades l'impacte és més gran amb l'explicació de terres, la unificació extensiva de parades i les roturacions amb terrasses que causen impactes localment significatius. Aquesta darrera acció és la que està causant una alteració del paisatge agrari, sobretot quan es produeix en forma esglaonada sobre vessants inclinats, en bona part ocupats per masses forestals. Un exemple d'aquestes noves roturacions, és la situada prop de Santes Creus, al vessant de ponent de la vall del Gaià.

Els creixements urbanístics poden causar impactes localitzats si no es tracten adequadament. El redreçament demogràfic dels últims anys en la major part del territori, està relacionat amb la urbanització que estan realitzant empreses foranes que ha atret població de la part baixa del Camp de Tarragona i de l'àrea de Barcelona. Aquest fenomen pot

conduir a la transformació— dels nuclis històrics que encara avui estableixen una relació harmònica amb el paisatge agrari que els envolta. Alguns d'aquests efectes ja s'han començat a notar amb la construcció desmesurada de cases aparellades i els pisos amb façanes de colors inadequats. Aquestes edificacions trenquen amb la clàssica figura de balcó i finestra, pròpia del lloc. També hi ha altres impactes com la urbanització de nous espais sense preveure el conjunt, fet que passa a diferents indrets dels municipis d'Aiguamúrcia i les Destres.

Des del punt de vista industrial cal prendre en especial consideració les ampliacions dels polígons industrials de Vila-rodona i de Bràfim-Alió, ubicats a la cruïlla de l'encreuament entre la C-51 i la TP-2002, procurant que s'estableixin les mesures adequades perquè s'integrin adequadament en el paisatge.

Figura 25.9. Al sud hi ha una major presència d'infraestructures viàries, que s'han situat sobre antics espais agrícoles. A la imatge, zona de vinya al voltant de l'autopista AP-7 al seu pas per Vila-rodona.

Cal esperar que, sense massa tardança, les aigües residuals que els pobles propers al Gaià aboquen directament al riu siguin depurades i amb això millori la seva qualitat i afavoreixi la recuperació de l'abundància de la fauna pròpia del Gaià, així com de les comunitats de bosc de ribera en indrets fins ara afectats per contaminació puntual.

La dinàmica demogràfica actual apunta a un cert creixement. Durant els darrers anys la població dels municipis inclosos en aquesta unitat han augmentat en el seu conjunt aproximadament en un 9%, tot i que cal tenir present que part de la població dels municipis d'Aiguamúrcia i de Montferri no està inclosa en aquesta unitat de paisatge. Aquest fet és indicatiu d'un procés de desplaçament parcial dels interessos immobiliaris cap al prelitoral, fruit d'un esgotament de les àrees litorals i conseqüència també d'uns preus més baixos del sòl, que repercuteix en els preus finals dels nous habitatges. La població més dinàmica en aquest sentit és Vila-rodona, i previsiblement serà el lloc on el paisatge urbà pugui transformar-se més.

La ruta del Císter és una de les apostes de turisme cultural que s'han fet al Camp de Tarragona. Aquesta ruta, que recorre els tres monestirs cistercencs de Santes Creus, Poblet i Vallbona de les Monges, pot ser un bon complement a l'activitat agrícola, a més de fomentar el coneixement del ric patrimoni socio-cultural dels Camps de Santes Creus. Des d'aquest punt de vista, Santes Creus hauria de capitalitzar la política turística d'aquesta unitat de paisatge, potenciant altres

elements com són l'espai fluvial del riu Gaià, l'espai agrari i els elements històrics i patrimonials.

Els plantejaments de promoció del territori com a oferta turística, en un futur haurien d'anar encaminats a la promoció de l'economia en el camp de la restauració, petits hotels, turisme rural, agrobotigues, etc., circumscrits i repartits pels diferents nuclis de població de la unitat.

El sector turístic pot evolucionar amb models i velocitats distintes segons la planificació que se'n faci des de les diverses administracions. Un model turístic sostenible necessita sobretot la preservació del paisatge agrari.

Descripció de la possible evolució dels Camps de Santes Creus

El monocultiu de la vinya és el tret característic més rellevant del paisatge dels Camps de Santes Creus. Aquest paisatge es podria veure afectat per una modificació d'algun dels factors de la conjuntura socioeconòmica, sobretot alguna variació de la Política Agrària Comuna.

L'evolució d'aquest paisatge agrari dependrà de diversos factors, com ara la rendibilitat dels productes conreats o la propietat de la terra. Caldrà procurar que les noves roturacions siguin dimensionades amb el paisatge preexistent. En aquest sentit, seria recomanable una normativa que les reguli.

En relació al riu Gaià es pot esperar que el bosc de ribera pugui evolucionar sense problemes, i, per tant, que cada cop esdevingui un element més destacable en el paisatge, a més de jugar un paper molt important com a connector ecològic.

AVALUACIÓ DEL PAISATGE

Avaluació d'amenaques i oportunitats

Amenaces:

- La vinya té una presència destacada en el paisatge dels Camps de Santes Creus. La dinàmica inherent a aquest tipus de conreu (mètodes de cultiu, varietats més rendibles, evolució dels preus, etc.) s'ha de regular per tal d'evitar afectacions greus en el paisatge.
- La proximitat a les grans infraestructures de mobilitat d'alguns sectors situats al sud de la unitat, juntament amb la proximitat a les capitals comarcals de Valls i el Vendrell, poden generar nous creixements discordants amb les característiques paisatgístiques de l'àrea.
- La meitat nord presenta una forta tendència a l'abandonament de terres, per manca de rendibilitat de les explotacions, fet que afavoreix l'extensió de la vegetació espontània i una homogeneïtzació creixent del paisatge d'aquest sector.

Oportunitats:

- Els Camps de Santes Creus, tot i ser una de les unitats de paisatge més petites que s'han identificat al Camp de Tarragona, té una alta variabilitat de micro paisatges en el seu interior que li donen caràcter i la valoritzen.
- Són molt nombrosos els valors històrics, culturals i socials del paisatge dels Camps de Santes Creus, alguns dels quals ja són usats com a atractius turístics per al desenvolupament local, com la Ruta del Císter. Cal saber posar en valor altres recursos per a donar una oferta més àmplia i diversificada, però de forma planificada i seguint la lògica d'aquest espai.
- La literatura generada sobre els Camps de Santes Creus és molt abundant. Cal destacar, però, la gran quantitat d'imatges, que a través de fotografies i postals s'han conservat, algunes de les quals amb més d'un segle d'antiguitat. Aquest fet permet reconstruir l'evolució del paisatge, amb gran força didàctica, per explicar les relacions que s'estableixen entre una determinada societat i el seu medi.
- El bosc de ribera dels marges del Gaià, tot i no ser molt extens i estar sotmès a una forta antropització, és un dels més ben conservats del sud de Catalunya i efectua importants funcions de connectivitat ecològica i paisatgística. Està protegit pel PEIN, fet que assegura la seva preservació.

PLANIFICACIÓ DEL PAISATGE

Objectius de Qualitat Paisatgística

Els objectius de qualitat paisatgística (OQP) que s'exposen a continuació són específics d'aquesta unitat de paisatge. Igualment, també són d'aplicació els objectius de qualitat paisatgística definits per a tot l'àmbit territorial del Camp de Tarragona continguts en el capítol 12 del la present memòria (volum 1).

OQP25.1

Un paisatge del voltant del monestir cistercenc de Santes Creus, important patrimoni històric i arquitectònic, que mantingui l'actual qualitat i harmonia visual del paisatge rural que li serveix de marc, tot mantenint un espai ampli que en faciliti la contemplació.

OQP25.2

Un paisatge fluvial del riu Gaià ben conservat, lliure d'edificacions i amb una vegetació de ribera ben conservada.

OQP25.3

Un paisatge vitivinícola amb ametllers i oliveres en els límits dels camps que conservi mostres representatives de patrimoni cultural com els murs de pedra seca.

OQP25.4

Un paisatge al voltant de Pont d'Armentera, Vila-rodona i Montferri amb un patrimoni cultural ben conservat.

Àrees de foment de la gestió

- Mosaic agroforestal de les vores del riu Gaià, des del Pont d'Armentera fins Aiguamúrcia, i des d'aquest nucli seguint l'eix de la carretera TV-2006 fins el nucli de l'Albà que contenen conreus de vinya, olivera i ametller combinats amb masses arbrades de pi blanc, que aporten variabilitat paisatgística i de biodiversitat. Caldria mantenint-los i valoritzant-los, especialment aquells que formen part de l'escenari visual del monestir de Santes Creus. Especialment es caldria introduir mesures compensatòries per al manteniment dels usos agrícoles de secà no rendibles de la meitat nord dels Camps de Santes Creus amb l'objectiu de fer viables les explotacions i preservar l'heterogeneïtat dels paisatges agraris.
- Paisatge de la vinya present de manera destacada arreu de la unitat. Pels seus valors històrics, estètics i productius, caldria valoritzar, sobretot en relació al paisatge tradicional que ha generat, amb murs de pedra seca i fileres d'arbres, evitant les noves rompudes i afeixaments que generin estructures de conreu diferent de les tradicionals, especialment en els entorns que formen part de l'escenari visual del monestir de Santes Creus. Alguns criteris d'actuació són:
 - a) Totes les concentracions parcel·làries han de procurar mantenir els elements del paisatge tradicional agrari relacionat amb la vinya (fileres d'arbres, petits marges, barraques, feixes i petites masses forestals).
 - b) Al si dels plans d'ordenació urbanística municipal, es promourà la classificació dels paisatges de la vinya dominants a la part sud dels Camps de Santes Creus com a sòl no urbanitzable, preferentment amb la categoria de sòl no urbanitzable agrari d'especial protecció.
 - c) Sensibilitzar la població sobre la importància de mantenir, ordenar i gestionar els paisatges vitivinícoles.
- Miradors del paisatge de la carretera TP-2002 a l'alçada del monestir de Santes Creus, carretera TV-2004 enfront del nucli de Vila-rodona, i carretera C-37 a tocar del nucli de Pont d'Armentera. Adequar-los i mantenint-los per les perspectives panoràmiques que ofereixen sobre determinades porcions de paisatge d'un elevat interès.
- Nuclis rurals de Montferri, Vila-rodona, Aiguamúrcia, Santes Creus, i el Pont d'Armentera. Pels seus valors històrics i estètics, caldria preservar-los i, si s'escau, restaurar-los, mantenint les tipologies constructives i les estructures històriques de la trama urbana, evitant el creixement dispers, i afavorint la integració s de les construccions noves en el paisatge preexistent, tot garantint la conservació de les mostres més significatives dels horts urbans i de les estructures productives de l'aigua associades. Altres criteris d'actuació són:
 - a) En la planificació de les extensions urbanes del nucli de Vila-rodona es prioritzarà la urbanització que relligui les trames disperses de la perifèria i tendeixi a la compacitat dels nuclis de població.

Àrees amb valors especials a protegir

- Monestir de Santes Creus, patrimoni cistercenc. Pels seus valors religiosos, històrics, estètics i identitaris que posseeix, caldria conservar-lo en un estat òptim, i establir programes educatius de coneixement, interpretació i sensibilització sobre els valors històrics, estètics i simbòlics que relliguen el paisatge de la vinya amb la ruta del Císter.
- Entorn del monestir de Santes Creus. Mantenir-ne l'actual qualitat i harmonia visual del paisatge rural que li serveix de marc, tot mantenint un espai ampli que en faciliti la contemplació lliure d'edificacions o instal·lacions que en puguin distorsionar la visió. I millorar la façana fluvial del nucli de Santes Creus, i en qualsevol cas, que cap intervenció pugui trencar la contemplació del monestir. També potenciar els valors històrics, culturals i socials de la ruta del Císter al seu pas pels Camps de Santes Creus, especialment del monestir de Santes Creus com un atractiu turístic de qualitat.

- b) Preservar i millorar l'estructura tradicional de la trama urbana dels pobles de Vila-rodonà i el Pont de l'Armentera, atenent als seus valors culturals, estètics i turístics.
 - c) Es prioritzarà la urbanització que relligui les trames disperses de la perifèria i tendeixi a la compactat dels nuclis de població.
- Urbanització La Plana del Molí. Hauria d'evitar-s'hi un major creixement, i impulsar la millora de la qualitat paisatgística (accessos, perifèries, regulació de les tipologies constructives i dels tipus de cobertes i els codis cromàtics en les edificacions,...). En el marc del POUM d'Aiguamúrcia, podria elaborar-se una carta de colors i materials pròpia, que defineixi tonalitats i elements constructius per a les construccions actuals, de nova planta i ampliacions d'aquesta urbanització, a la vegada que es fomenti que els paraments exteriors i les cobertes de les edificacions que formen part de la urbanització estiguin ben acabats i que els propietaris els mantinguin en les degudes condicions estètiques i de conservació.

Àrees susceptibles d'accions d'ordenació

- Ribera del riu Gaià al seu pas pel centre dels Camps de Santes Creus, que conté espais fluvials d'elevat interès amb fragments d'alberedes ben conservats. Pels seus valors ecològics, estètics, i d'ús social, caldria restaurar i revaloritzar, mitjançant la gestió i ordenació integral d'aquest tram del riu Gaià que hauria de prioritzar la gestió del paisatge de les alberedes incloses al Pla d'espais d'interès natural amb la denominació «Alberedes de Santes Creus», la restauració i naturalització amb espècies pròpies d'aquest ecosistema els trams de vegetació de ribera degradats.
- Autopista AP-2, que creua la unitat pel sud. Caldria restaurar-hi paisatgísticament els talussos desproveïts de vegetació, així com els entorns immediats.
- Senyalitzar el recorregut d'interès o itinerari paisatgístic de Vila-rodonà- Can Ferrer de la Cogullada.

